

Ellenállás névmagyarosítással

Bizony, bizony volt egy második világháború! Rögtön az egyetem elvégzése után jelentkezni kellett katonának. Nekem viszont Németh és Ligeti professzorok jóvoltából a harmincas évek végén minden évben jutott egy-egy külföldi tanulmányút. Úgyhogy az 1940-es évek elejére igencsak túlkoros lettem, és azt hittem, hogy száraz lábbal megúszom a katonaságot.

Sajnos nem így történt, 1942-ben behívtak, mégpedig a szegedi gépkocsizó és fogatolt vonatos ezredbe. Elhelyezésünk egy ledöglött Meinl raktárépületben volt. Akkoriban öltözet tekintetében nem tetszelegtünk, mint a mai örömkatonák, akiknek a katonai szabómesterek remekbe szabott úri öltönyt fabrikálnak, hanem uccu neki, mindjárt másnap betelereltek bennünket a ruharaktárba, ahol halomban feküdtek a sokszor használt, ványadt, komisz ruhák, ezekből kellett válogatnunk. Következő nap már el is kezdődött a gyakorlatozás. Igen ám, de nekem rögtön az első naptól furcsa érzéseim támadtak, viszkettem, mint a szitakötő. Kisült, hogy valami nem kellőleg kifőzött ruhát kaptam, és „leprafoltok” kezdtek mutatkozni az egész testemen. Mosdás ide, mosdás oda, semmi sem segített.²² Ezért azonnal bevittek a katonai kórházba. A foltok és a viszketés hosszú hetekig nem múlt el. Így aztán beraktak az ún. „gyengélkedőbe”. Néhány hasonló sorsú társammal egész éjjel polskairtással szórakoztunk.

Mikor hónapok múltával végre kikerültem a kórházból, a velem együtt bevonult századot éppen elküldték tisztiiskolára. Én ott maradtam talonban. A fegyveres képzés ekkorra már végetért. Így nem maradt más hátra, minthogy jelentkeztem GH tanfolyamra és annak elvégzése után egy zupás őrmester mellé beosztottak a GH-ba., karpaszományos őrzetői fránya magas rangban.

Nappalaim a GH-ban teltek, estéim viszont szabadok voltak. Családom Budapesten, én pedig Szegeden. Az egyedüli menekülési útvonal: az egyetem. Be is mentem a nyelvszakra, melynek vezető tanára Klemm Antal kanonok volt. Rögtön kunyeráltam is tőle nyelvészeti irodalmat. A könyvtár 1/2 6-kor zárt, így az egyetemi könyvtárban nem dolgozhattam, kölcsönbe pedig nem adtak ki könyveket, pláne folyóiratokat. Slussz!

Szerencsémre fölfedeztem, hogy van egy csodálatos irodalom és esztétika tanár, amellet piarista rendfőnök: Sík Sándor. Rendszeresen bejártam esti óráira. Kétszer

²² "A több mint hétezer újonc katona mindegyike 120 ezer forint értékű ruházatot kapott múlt heti bevonulása alkalmából, amely magában foglalja a gyakorló, a kimenő, illetve a saját tulajdonú ruhaneműt is – tájékoztatott *Hazuga Károly* alezredes, a Magyar Honvédség Ruházati Szolgálatának főnöke. (MTI)" (Százhuszszet ér a mundér. Népszabadság. 1998. június 6.)

egy héten irodalmi klubot is rendezett. Mondanom sem kell, állandó hallgatója lettem és fáradhatatlan résztvevője a vitaesteknek. Illetlen lenne kérkednem, hogy több pályázatot is nyertem.

És a legcsodálatosabb az volt, hogy mikor panaszkodtam Sík Sándor professzornak, hogy nem jutok könyvekhez, rögtön adott egy kulcsot az irodalmi könyvtárhoz. A portásnál pedig kialkudtam, hogy este 8-ig benn maradhatok az épületben, sőt Sík professzor engedélyével a kaszárnyaiba is kivihettem könyveket. A nagy katonai szellemi nyomorban így két és fél éven át üdítő estéim voltak az irodalom mezején.

Hanem eljött 1944. március 19. A katonaélet forgatagában gyermeki tudatlanságban éltünk, fogalmunk sem volt, hogy mi zajlik a nagyvilágban. Azután egyszerre váratlanul „együtt-tartást” rendeltek el, ami azt jelentette, hogy nem kell puskát pucoválni, egész pazarul éltünk: egész nap kártyáztunk és iszogattunk.

A nagy meglepetés viszont akkor ért engem, mikor valamilyen gazdasági ügyben beküldtek a Hadtestparancsnokságra. Mikor kiléptem a kapun, rögtön megláttam, hogy túloldaltól egy ágyú volt szegezve a laktanyánk épületére. Ekkor esett le a tantusz: a németek bevonultak Magyarországra.

A parancsnokságról visszatérve rögtön nekifogtam egy névmagyarosítási kérelem megfogalmazásához. Két nevet adtam meg: Szinnyei és Szaturdai. Így akartam eljátszani a nagy ellenállót. Tudtam, hogy a Szinnyei védett név, tehát nem kerülhet szóba, a másik viszont az én invencióm volt.

De mindjárt másnap el is jött a hadd el hadd. Ezredesem becítált magához. Hadurunk úgy „letolt”, ledorongolt, mint a pinty. Gazember provokátornak titulált, majd simán kidobott. Azt hiszem, nem kell magyaráznom, hogy miért.

Azt hittem, ezzel megúsztam a dolgot. De sokkal szomorúbb következménye lett. Váratlanul az történt, hogy beosztottak az egy hét múlva frontra kiküldendő századba. Persze nem messzire jutottunk ki, csak Ukrajnába, hiszen a magyar front igencsak visszavonulóban volt. Nem részletezem visszavonulásunk történetét. Csehországon keresztül Letenyébe jutottunk el, hazánk délnyugati csücskébe. A század fele átment a határon nyugatra, a fele pedig itthon maradt, és „dokument” kérésével bement az orosz parancsnokságra. Mondanom sem kell, nemhogy hazatérési dokumentet nem kaptak, hanem mindnyájukat bevagonírozták és vitték a Szovjetunióba. Nekem jó orrom volt, nem akartam hazaindulni, hanem megszálltam egy parasztszaládnál, és nappal velük együtt mentem ki a mezőre ásni, kapálni. Két hét múlva óvatosan nekiindultam gyalogosan, civil ruhában hazafelé.

Miután hazakeveredtem, megpróbáltam utánanézni a belügyminisztériumban kérvényem sorsának. Nyomát sem találtam; ezredes parancsnokom nyilván a páprikosárba dobta azt még Szegeden. Így maradtam mindmáig: Schütz!

De hogyan jut eszembe e magyarosítási kísérlet? Múltkorjában a Piarista utcai Bölcs Bagolyban az alagsori menza étkezdében találkoztam L. Lawrence kollégámmal, aki felidézte emlékezetemben a „Szaturdai” sztorit.

Én még annakidején elmeséltem ezt a Ligeti – Tosu bácsi fuzionált Kruzsokban. Tosu bácsi megkérdezte, hogy honnan van e név: Szaturdai.

Mire én, mint vajtfülü köz- és váltónyelvész elmagyaráztam Tosu bácsinak, hogy hiszen ott van tanuságul az a hangulatos Mátravidéki falu: Szaturda. Még a

helynév etimológiáját is kifejtettem neki. Hiszen a szótő: *Szatur*. Gyönyörű török etimológiája van: *satyr-* (eladó, eladott), melynek jól ismert negatív párja: *Szatymaz* (eladatlan). De akár a latin *satur* szóból (jóllakott) is származhatott, plussz az ősmagyar *-da* kicsinyítő képző. Mire Tosu bácsi rövid, de velős szentenciája ez volt: marhaság, marhaság!

SCHÜTZ ÖDÖN